

JOŠ GLAGOLJSKIH NATPISA U PULI I KASTVU

Darko DEKOVIĆ, Rijeka

U pulskoj Crkvi sv. Franje dosad se znalo samo za jedan glagoljski natpis, i to onaj iz godine 1421, koji je pročitao dr. Branko Fučić.¹

Crkva sv. Franje podignuta je početkom 14. stoljeća od pravilnog tesanog kamena. Ožbukana su samo mjesta na koja su nacrtani posvetni križevi. Tijekom vremena žbuka je otpadala pa su mnogi križevi oštećeni, a neki i potpuno nestali. Na jednom od preostalih također oštećenom, nedavno sam otkrio još jedan glagoljski natpis, uparan na vanjskom, crveno obojenom krugu.

Tekst zapisa sav je u jednom redu; prva slova su oštećena ali čitka:

V A			I M E			B O Ž I E															
1	2		3	4	5	6	7	8	9	10											
T O			P I S A			J E L I N I Ć '			F R A N A C '												
11	12		13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

Natpis ima sedam riječi, sastoji se od 29 slova i dva jeroka na mjestu poluglasova (24. i 31.). Prvo, drugo, treće, četvrto i sedmo slovo je oštećeno.

Na početku natpisa nije stavljen datum, kako je uobičajeno kod glagoljskih grafita, pa se tek po obliku slova (glagoljski ustav koji na mjestima blago naginje brzopisu), po »đervu« ispred »e« na početku riječi i načinu pisanja jeroka može pretpostaviti da je tekst nastao u 15. ili u prvom dijelu 16. stoljeća. Slova RA (26, 27) čine ligaturu (spojenicu), a nizovi slova U, Ž (7, 8) i O, P, I (12, 13, 14) spojeni su crtom koja povezuje njihove gornje rubove. Oblik zamjenice *to* namjesto *se* govori u prilog mladosti zapisa.

S obzirom na to da je to grafit (ugrebenac), mogao ga je napisati i glagoljaš slučajni prolaznik, pa ime Franje Jelinića ne mora biti vezano ni uz Crkvu sv. Fra-

¹ Obrada ovog natpisa objavljena je u njegovoj knjizi *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb 1982, 294.

nje ni uz Pulu. Kad bi se radilo o uklesanom zapisu, koji se naručuje i koji zahtijeva više posla, onda bi se moglo pretpostaviti da je naručitelj domaći mještanan.

U natpisu ispred imena nema ni titule, npr. »pop« ili »žakan«, pa je Franjo Jelinić vjerojatno svjetovnjak glagoljaš kakvih je u Istri bivalo.²

Jelinića i danas ima na glagoljaškim područjima u Dekovićima kod Poreča 5(1), u Sv. Nedeji kod Labina (oblik Jalenić) 4(1), na Cresu 2(2), ali i u Južnoj Hrvatskoj, Lici i Slavoniji. Najbrojniji su u Kolakovici kod Gospića 74(20).³

Oblik imena *Franac* (Franjo) čest je i u naše vrijeme na čakavskom području, a nastavak *-ac* nalazimo i u nekim drugim imenima, što je posljedica jake samoglasnosti svojstvene čakavskim govorima. Tako u prošlosti imamo popa Martina iz Lapca koji u gradu Grobniku piše II. novljanski brevijar i potpisuje se »pop Martinac«. Na Grobinščini se još susreću oblici: Matac od Matija, Žejac od Žejko, Ivac od Ivan i sl.

Ispod glagoljskog ugrebenca na unutarnjem, žuto obojenom krugu uparan je latinički tekst na talijanskom jeziku:

V N B E L F I N T V T A L A V I T A

² Npr. Walterstein (glagoljicom se potpisivao Bolderštan), vicekapetan Pazinske grofovije s konca 15. stoljeća, zatim razni svjetovni upravitelji crkvenih dobara i sl. B. Fučić, *Glagoljska epigrafika*, Zagreb 1982, 40–41.

³ *Leksik prezimena SRH*.

* * * * *

Južno od grada Kastva na brežuljku zvanom Gora Kalvarija u romaničkoj crkvi sv. Viktora pronađen je prilikom restauratorskih radova 1984. glagoljski grafit ovog sadržaja:

T O P I S [A] . . M A (T E) T A P U [T] '

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

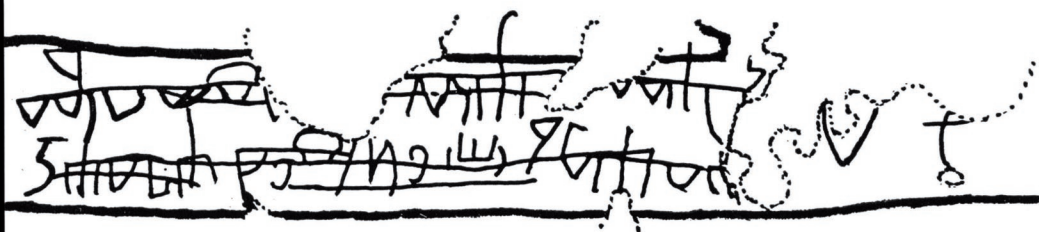
K A D A N E S M E Š E (V ') G R A D [']

15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

Na zapisu, koji je dosta oštećen zidarskim batom, raspoznaje se dvadeset i devet slova, od kojih su 11, 12, 13. i 29. teško čitljiva, a 30. je potpuno uništeno. Ligature su: *TO* (1,2), *PU* (11, 12) i *GR* (26, 27). Pismo je glagoljica 15. stoljeća, u kojoj se miješaju ustav i kurziv, s poluglasom u obliku latiničkog »T«.

Grafit je zapisan na lijevoj strani trijumfalnog luka, na crvenoj vodoravnoj borduri na drugom sloju oslikane žbuke, mjereno od prvog desnog kuta i od poda 30/133 cm.

U Kastvu je dosad pronađeno 18 glagoljskih natpisa, koji su namjenom i sadržajem vezani uz četiri kastavske crkve, nekoliko privatnih kuća i neke gradske ustanove. Na ovoj crkvi bio je poznat samo glagoljski natpis na zvonu⁴.

⁴ A. Gnirs, *Alte und neue Kirchenglocken*. Beč 1917, 84; B. Fučić, *Glagoljski natpisi*. Zagreb 1982, 210.

Sažetak

Na južnom zidu crkve Sv. Franje u Puli na ostatku zavjetnog križa pronađen je glagoljski grafit iz 15-16. stoljeća čiji tekst sadrži zaziv: *Va ime Božie...* i ime tvorca: *...to pisa Jelinić' Franac'*. Kako ispred imena nema titule, postoji vjerojatnost da je Fran Jelinić pismeni svjetovnjak.

Južno od grada Kastva, na malom brežuljku zvanom Gora Kalvarija, u romaničkoj crkvi sv. Viktora, za vrijeme restauratorskih radova nađen je glagoljski natpis iz 15. stoljeća: dva retka koja sadrže 29 slova, od kojih su 4 teško čitljiva. Taj skromni grafit bilježi: *Ovo je napisao Mate kada nije mogao ući u grad*. U Kastvu je do sada pronađeno 18 glagoljskih natpisa, od kojih jedan na zvoniku te iste crkvice sv. Viktora.

Riassunto

ALCUNI NUOVI GRAFFITI GLAGOLITICI A POLA E CASTUA

Un graffito croato-glagolitico è stato trovato di recente, inciso sulla cornice circondata una delle dodici croci di consacrazione conservatasi dipinta sulla parete sud della chiesa di S. Francesco a Pula.

Il graffito risale al 15-16. secolo e contiene la consueta invocazione *Va ime Božie...* (*In nomine Dei*) con la firma dell' autore *...to pisa Jelinić' Franac'* (*hoc scripsit...*), probabilmente un fedele laico di origine istriana.

A sud della città di Kastav (Castua), su una piccola collina detta Gora Kalvarija (Monte Calvario), nella chiesetta romanica di San Vittore, durante i lavori di restauro nel 1984, è stata trovata un'iscrizione glagolitica del XV secolo: due righe contenenti 29 lettere, di cui 4 difficilmente leggibili. Quest' umile graffito dice: *Ciò scrisse Mate quando non poteva entrare in città*. A Kastav finora sono state trovate 18 iscrizioni glagolitiche, di cui una sul campanile della stessa chiesetta di San Vittore.

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 5. lipnja 1985.

Autor: Darko Deković,

Rijeka